

„Kit feldob
magából egy
nép...” Iancu Laura:
Szeretföld,
Magyar Napló, 2011.

Moldva egyik, Szeret folyótól keletre eső csángó településén, a nevében is Magyar-faluban született Iancu Laurát belső-magyarországi olvasói elsősorban költőként ismerik, bár bizonyára sokan találkoztak már néprajzi témájú munkáival is.¹ Újabban pedig két könyve is napvilágot látott az irodalmi próza műfajában. A hálás és hűséges tanítványként Borbáth Erzsébethez írt leveleinek szerkesztett gyűjteménye² már három esztendővel ezelőtt jelezte, hogy a csángómagyar értelmiségiek nem könnyű pályáján emelkedő Iancu Laurának ebben a műfajban is van mondanivalója. Bizonyítja továbbá újabb prózakötete, a rá jellemző szerénységgel elbeszélésnek nevezett *Szeretföld*, amit azonban inkább tekinthetünk néprajzi és szociográfiai ihletésű kisregénynek. Hiszen szerzője ezzel a *Domokos Pál Péter emlékének ajánlott* munkájával arra az útra lépett, amin a XX. századi magyar szépirodalom legjobbjai jártak, akik a magyar valóságba eresztett gyökerekkel teremtették meg írói világukat. Ahogy Tamási Áron a Székelyföld, Kós Károly Kalotaszeg, Kodolányi János az Ormánság, Illyés Gyula a puszták népét emelte a magyar irodalomba, úgy öleli magához és mutatja föl Iancu Laura a Domokos Pál Péter által a világ legelfeledettebb kisebbségének nevezett csángó népet – minden kulturális és emberi értékükkel, elesettségükkel, nyomorúságukkal együtt.

Kisregénye időpontjául azt a történelmi pillanatot választotta, amikor véget ért a II. világháború, s az emberiség – valahol Európában – tapogatózva próbált magára találni. Mintha Ady verssorai szolgáltatták a cselekmény kegyetlen „háttérzenéjét”:

*Uram, háborúból jövök én,
Mindennek vége, vége:
Békíts ki Magaddal, s magammal,
Hiszen Te vagy a Béke.*³

1 *Johófiú Jankó. Magyarfalusi csángó népmesék és más beszédek.* Velence 2002; *Az aranyréce. Mesék Moldvából.* Hagyományok Háza. Bp. 2005.; *Magyarfalusi emlékek.* MTA Néprajzi Kutatóintézet Bp. 2005.; *Jeles napok, ünnepi szokások a moldvai Magyarfaluban.* Lucidus Kiadó. Bp. 2011.

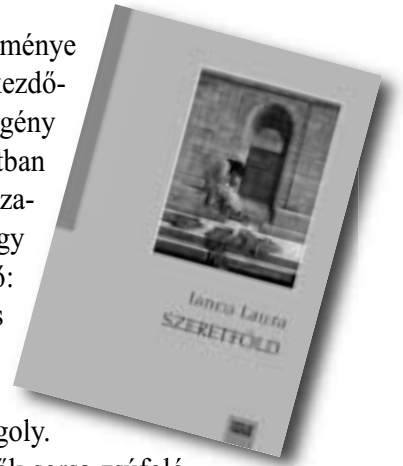
2 *Élet(fogytiglan).* Univ Kiadó. Szeged 2009.

3 *Ady Endre: Imádság háború után.* (Illés szekerén, 1908). Összes versei. Atheneum. é. n. 160. old.

A *Szeretföld* cselekménye azzal a jelenetsorral kezdődik, amikor a kisregény egyik főszereplője útban van a háborúból „haza felé”. Lelkiállapotát így jellemzi a szerző: „Magam számára is idegen vagyok. Háborúból jövök. Sem hősi halott, sem fogoly.

Túlélő.” Igen, a túlélők sorsa zsúfolódik ebben a kisregényben, amelynek stílusát – az aprólékosan realista eszközökkel megrajzolt mesevilágot – leginkább talán szürrealistának nevezhetném, anélkül, hogy leragadnék ennél a jelzőnél. Mert a cselekmény mesterien szőtt szálaiból egyszerre bontakozik ki a nyers, sokszor kegyetlen valóság, valamint az, ami ezekből a lelkekben ver tanyát és él tovább. Aztán ebből a kétféle szálból születik, mint a csángó szövöszék, az *osztovata* hosszú és kereszt-szálából – a *mejjékből* s az *ontokból* – ez elbeszélés gondosan megalkotott szövete.

A nem evilági szálaiból szőtt cselekményre jellemző, hogy sok minden *történik* benne, de szinte semmi sem *valósul meg*, semmi sem *teljesül be*. Jön a háborút túlélő katona, de igazából sohasem érkezik haza. Az otthon, a háborút túlélő falu templomot épít, de nem annyira Istennek, inkább önmaguknak – ám ez a templom sem épül fel, mert „amit raknak estig, leomlik reggelre...” A háború során erőszakkal megéjtett asszony nagy szeretettel formázott, kegyetlen sorsú gyermekének életfonala is úgy *simul* az anyjához s a frontról megtérő emberéhez, ahogyan a párhuzamosak futnak egymás mellett azzal a tudattal, hogy ha előbb nem is, a végtelenben egészen biztos találkoznak. S találkoznak is, legalábbis a könyvet letéve nem érezzük, hogy nem találtak volna egymásra. Mintha a háborúból megtért katona is elérne a családjához, és mintha ez a virágból lett gyermek is megtalálná a helyét. Aztán úgy tűnik: valamikor a templom is felépül, vagy legalábbis nem marad félbe. A cselekménynek ezt a hajnali ködben bontakozó, elő-előtűnő, újra és újra elhomályosodó vázát tölti ki Iancu Laura a szülőföld valóságos világából költött részletekkel, amelyek úgy simulnak az egészhez, mint az *ülő* színes tollai, amelyek mindegyikének önálló a rajzolata, de együttesen a madár teljes és jellemző színezetét valósítják meg.

Aki nemcsak kutyafuttában járt a *Szeretföldön*, könnyen felismerhet a könyv szövegében egy-egy néprajzi jelenséget, folklórtémát, vagy éppen a sok meséléstől folklorizálódott történetet, de aki nem, a szertesztét heverő drágakövekből az is ráérezhet a csiszolt gyémántok csillogására. Ízig-vérig prózaíró szerzőre találtunk tehát: kezdetben elővarázsolja a cselekmény vázát, vagyis megalapozza, miként a festőművész, a kép hátterét. Majd a szülőföld élményei teljességéből felhordja rá a mesét, vagyis a húst, azután hozzáteszi a maga gondolat- és érzelmevilágából azt, ami még szükséges és odavaló, tehát az idegrendszert. Amitől pedig ez az összegyúrt anyag megélevenedik – szorongattat, szívbe markol, felmagasztal, üdvözülni –, az már a szépírói tehetség dolga, azé a képessége, ami – Kodolányi János szavaival szólva – a lelkiismeretesen körmölő *íródeákot* megkülönbözteti a jelenségeket megidéző, a művét teremtő *tálostól*.

Ez a csángó élet és a csángó sors valóságából elővarázsolts világ pedig sokszor jellemzőbb, torokszorítóbb, mint a pusztaság valóság, talán mert az *igazat* mondja, nem csak a valódit. Ezért van aztán, hogy a szerző, aki maga is néprajzkutató, egy-egy mondat, gondosan megformázott kifejezéssel sokszor többet, teljesebbet közöl valamely jelenségről, mint akárhány hosszú lére eresztett tudományos tanulmány. Ilyen a pokolpataki halottlátó, a többször is újjászületett Ellátó Mihály szigorúan realista eszközökkel megrajzolt, nem evilágból való alakja. Ilyen a Moldva népe által a háború utáni időben átélte, szecsetának (secetă) nevezett, pokoli szárazság okozta éhínség emlékfoszlányokból nagy írói erővel kidolgozott kálváriája, és az esőért könyörgő körmenet megrázóan hiteles leírása. Ilyen a hazatérőben lévő katona, Keleti Jeremiás feleségét, a falu szemében a hadiözvegyek titokzatos leplébe burkolt Magdolnát a férfiakat álmukban megkísértő, *megnyomó szépasszonnyá* bűvölt kollektív sóvárgás. Legfőképpen pedig ilyenek a *Szeretföld* templomát kalákában építők megpróbáltatásai, amelyek – a Volga melletti Kazán várától a bodrogi Karcsa templomán

keresztül a Maros-menti Déva váráig – minden igazán nagy vállalkozásba fogó közösséget ősidők óta próbára tesznek, emberfölötti áldozatvállalásra készítetnek, még ha itt csak a valamikori emberáldozat talán humánusabb változatára, az asszony árnyékának befalazására kerül is sor.

„Kit feldob magából egy nép, az nevében akarjon nagyot” – írja Magyar Lajos *Kőrösi Csoma testamentuma* című versében. S így is van. A moldvai magyarságból vétetett Iancu Laura kisregénye megidézi, *tetemre hívja* a csángó sorsot alakító okok és okozatok szinte minden gyanúsítottját. Így kerül terítékre a moldvai római katolikus pap és a csángó nép riasztó viszonya; azé a népé, amely „tökélyre vitte az engedelmességet, önszántából vagy sem, egészen alávetett lett, idővel az elnyomott élet vált egyetlen élhető, kiismerhető életformájává, ahonnan erőszakkal sem lehet már kirántani. A nép a jogot nem ismerte, csak a törvényt, a törvényt s a parancsot, mely egyedül csak rá vonatkozott.” Ez a falu tudatvilágában élő, íratlan törvény telik be Palika Minyin, amikor igazába vetett meggyőződésével panaszt mert tenni, szembe mert szállni a pappal, mire az, ahogyan a faluban beszéltek, megátkozta. Felidézi a szerző az idegen nyelvű templomi szolgálatot, az imádkozást nem értő gyermek keserű érzéseit; a bojárnét játszó nagygazdafeleség hisztérikus kegyetlenségét; az állatként tartott, szeretetre éhes szolgagyermek naiv játékait, ártatlan ragaszkodását.

Ilyen felismerésekre csak az juthat, aki belülről látja *Szeretföld* emberi közösségének természetét, az ott élők lelki mélységeit, s olyan anteuszi képességgel tudja megidézni ezt a világot, mint Iancu Laura. Könyve nem azt a felszínes spekulációt nyújtja, amit harminc aranyért vetnek papírra, nem törekszik a mindentudás hamis babérrá, amire csak a *Szeretföldön* futtában megfordulók vágyhatnak. Laura, mint a kisregény Nevesincs Pétere, almacesetét ültetett, amelynek gyümölcse talán nem mindenkinek ízlik, de az is megpihenhet az árnyékában.

Halász Péter